

УДК 349.6+346.7

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.3.10>

ПОНЯТТЯ «ВІДХОДИ ВІД РУЙНУВАНЬ» ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Таран О.В.,
аспірант Державної установи
«Інститут економіко-правових досліджень
імені В.К. Мамутова Національної академії наук України»
ORCID: 0009-0004-6786-7503
e-mail: tav0636560110@gmail.com

Таран О.В. Поняття «відходи від руйнувань» за законодавством України.

У статті проведено аналіз законодавчих і наукових підходів до розуміння поняття «відходи від руйнувань» та окремих споріднених понять («відходи війни»), виявлено їх переваги та недоліки, а також обґрунтовано пропозиції щодо уточнення визначення поняття «відходи від руйнувань» у законодавстві України. Предметом особливої уваги є дефініція цього поняття, закріплена у Порядку управління відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 27.09.2022 р. № 1073.

Аргументовано, що термін «відходи від руйнувань» у згаданому вище Порядку: охоплює лише частину відходів, які утворюються внаслідок пошкодження об'єктів під час бойових дій (у нинішньому законодавчому розумінні поза рамками цього терміна залишається і частина відходів, які віднесені до відходів від руйнувань Національним переліком відходів); не містить таких ключових ознак, як належність матеріалів і предметів не просто до частин чи уламків пошкоджених об'єктів, а саме до відходів, та їх утворення внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків; містить ознаки, які не є загальними для усіх відходів від руйнувань (втрата споживчих властивостей та неможливість подальшого використання за місцем утворення чи виявлення).

Обґрунтовано пропозиції щодо: доповнення визначення відходів від руйнувань родовою ознакою досліджуваної категорії об'єктів (те, що вони є відходами); виключення з цієї дефініції об'єктів благоустрою, до яких належать території, а не конкретні об'єкти; віднесення до підстав, унаслідок яких можуть утворюватися відходи від руйнувань, аварій, катастроф, пожеж, стихійних лих та інших небезпечних подій з огляду на подібність складу, неконтрольоване утворення та змішування різних компонентів.

Сформульовано уточнене визначення відходів від руйнувань як відходів, що утворилися у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд, об'єктів незавершеного будівництва внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, аварій, катастроф, пожеж, стихійних лих та інших небезпечних подій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків.

Ключові слова: відходи, управління відходами, відходи від руйнувань, будівлі, споруди, частини (уламки), бойові дії.

Taran O.V. The concept of “demolition waste” under the legislation of Ukraine.

The present paper examines legislative and scientific approaches to understanding the concept of “demolition waste” and certain related concepts (“war waste”), identifies their advantages and disadvantages, and grounds proposals for clarifying the definition of “demolition waste” in the legislation of Ukraine. Special consideration is given to the definition enshrined in the Procedure for the management of waste generated as a result of damage (destruction) to buildings and structures caused by hostilities, terrorist acts, sabotage, or by works on eliminating their consequences, approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of 27 September 2022 No. 1073.

It is demonstrated that the term “demolition waste” in the aforementioned Procedure: covers only part of the waste generated as a result of damage to objects during hostilities (under the current legislative understanding, certain waste classified as demolition waste in the National list of waste falls outside the scope of this term); does not include such key features as the attribution of materials and items not merely to the parts or fragments of damaged objects but specifically to waste, and their generation as a result of hostilities, terrorist acts, sabotage, or works on eliminating their consequences; contains features that are not common to all demolition waste (loss of consumer properties and the impossibility of further use at the place of generation or detection).

Recommendations are presented to amend the definition of demolition waste with a generic feature of the category under study (namely, that they are waste); exclude from this definition landscaping objects, which refer to territories rather than specific facilities; include among the grounds for the generation of demolition waste accidents, disasters, fires, natural disasters, and other hazardous events due to the similarity of composition, uncontrolled generation, and mixing of various components.

An updated definition of demolition waste is formulated as waste generated as a result of damage (destruction) to buildings and structures, unfinished construction projects, caused by hostilities, terrorist acts, sabotage, accidents, disasters, fires, natural disasters, and other hazardous events, or by works on eliminating their consequences.

Key words: waste, waste management, demolition waste, buildings, structures, fragments, hostilities.

Постановка проблеми. Масштабні воєнні дії та пов’язані з ними руйнування інфраструктури на території України призвели до масового утворення так званих «відходів від руйнувань». Щоденне збільшення обсягів таких відходів, що утворюються як безпосередньо внаслідок бойових дій, так і під час здійснення робіт із ліквідації їх наслідків, породжує нові виклики і загрози, які необхідно враховувати при вдосконаленні правового регулювання відносин у сфері управління відходами.

З огляду на специфіку руйнування різних об’єктів у ході воєнних дій та/або ліквідації їх наслідків, традиційні підходи до управління відходами виявляються недостатньо ефективними. Це зумовлює нагальну потребу в модернізації відповідного законодавства України шляхом встановлення спеціальних вимог до управління відходами від руйнувань.

У цьому контексті початок збройної агресії російської федерації проти України у 2014 р. ніяк не позначився на її законодавстві про відходи через локальний характер бойових дій та відносно невеликі обсяги відходів від руйнувань. Лише через сім місяців після повномасштабного російського вторгнення в Україну у лютому 2022 р. постановою Кабінету Міністрів України від 27.09.2022 р. № 1073 було затверджено Порядок управління відходами, що утворились у зв’язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків (далі – Порядок № 1073). Цей Порядок нарешті закріпив поняття «відходи від руйнувань», визначення якого, однак, дотепер залишається незмінним і має низку недоліків, які ускладнюють розмежування відходів від руйнувань з іншими видами відходів.

Водночас рамковий Закон України від 20.06.2022 р. № 2320-IX «Про управління відходами» не містить відповідного поняття і не приділяє жодної уваги відходам від руйнувань.

Стан опрацювання проблематики. Питання управління відходами від руйнувань розглядається у багатьох наукових роботах, основну частину яких становлять публікації фахівців у галузі екології та захисту навколишнього середовища (В.Г. Андреев, О.С. Волошкіна, Л.О. Герасимчук, Б.Я. Кшивецький, О.М. Маєвська, В.І. Михайленко, Л.Ю. Нонік, О.В. Палій та ін.). Поступово зростає інтерес до відповідної проблематики й у межах юридичної науки, на що вказують наукові праці таких дослідників, як Б.Д. Батуринець, О.В. Гафурова [1], А.В. Духневич, В.М. Єрмоленко [2], М.М. Заверюха, Н.В. Карпінська, Т.М. Кондратюк, Т.С. Новак [1; 2], М.М. Потіп [3; 4], В.В. Стрельник, О.А. Трегуб [5; 6] та ін. Крім того, різні аспекти управління відходами від руйнувань зачіпаються у працях фахівців у галузі публічного адміністрування (Є.О. Марцинюк), економіки (Л.О. Карбовська, Л.М. Пронько, С.В. Скирпцов, К.А. Стромілова, Д.М. Токарчук, О.В. Хандогіна, В.Є. Щуліпенко та ін.) та будівництва (А.О. Березовська, І.В. Гармаш, Н.М. Левченко, О.М. Назаренко та ін.).

Для позначення відходів, які утворюються унаслідок воєнних дій, зазначені автори у своїх роботах використовують різні поняття, а саме «відходи від руйнувань», «відходи руйнації», «від-

ходи, що виникли у результаті руйнування», «відходи війни», «відходи, що утворилися внаслідок війни» тощо. Така розбіжність у поглядах зумовлена передусім відсутністю відповідного терміна у Законі України «Про управління відходами», тоді як пропонується у Порядку № 1073 поняття відходів від руйнувань охоплює лише частину цих відходів і лише частково заповнює наявну термінологічну прогалину.

З огляду на це, у своїх роботах О.В. Гафурова та Т.С. Новак пропонують доповнити Закон України «Про управління відходами» визначенням поняття «відходи, що утворилися внаслідок війни» [1, с. 352]; О.А. Трегуб пропонує уточнити вже наявну дефініцію поняття «відходи від руйнувань» [5, с. 77]; Т.С. Новак та В.М. Єрмоленко пропонують доповнити Закон України «Про управління відходами» визначенням поняття «відходи, що утворилися через пошкодження (руйнування) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків», а також закріпити його у п. 3 Порядку № 1073 [2, с. 371]; своєю чергою, М.М. Потіп пропонує доповнити вищевказаний Закон поняттям «відходи війни», категоріями таких відходів та повноваженнями відповідних органів щодо управління цим видом відходів [3, с. 112].

Отже, подальші наукові дослідження правових аспектів управління відходами від руйнувань, зокрема щодо уточнення законодавчого визначення цих відходів, є вкрай актуальними. Саме коректна дефініція відходів від руйнувань є передумовою для формування ефективної системи управління такими відходами зважаючи на специфіку їх утворення, ризики для довкілля і здоров'я населення, а також можливості використання ресурсоцінних компонентів.

Мета дослідження – проаналізувати законодавчі і наукові підходи до розуміння поняття «відходи від руйнувань», виявити їх переваги та недоліки, а також обґрунтувати пропозиції щодо уточнення визначення цього поняття у законодавстві України.

Виклад основного матеріалу. Як уже відзначалося, кількісні та географічні масштаби утворення відходів від руйнувань через відкрите вторгнення російської федерації в Україну у 2022 р. підштовхнули до прийняття на підзаконному рівні порядку управління такими відходами.

З огляду на те, що станом на 24.02.2022 р. Закон України «Про управління відходами» вже був прийнятий Верховною Радою України за основу і готувався до другого читання ще з 21.07.2020 р., законодавець фактично не мав змоги оперативно адаптувати цей Закон до нових реалій. Тому особливості управління відходами від руйнувань опинилися поза рамками Закону України «Про управління відходами» (Закон був прийнятий 20.06.2022 р., а набрав чинності 09.07.2023 р.).

У зв'язку з цим частково усунути відповідну прогалину у найкоротші строки спробував Уряд України, який був змушений спиратися на застарілі положення Закону України від 05.03.1998 р. № 187/98-ВР «Про відходи», зокрема й термінологію.

27.09.2022 р. Кабінет Міністрів України затвердив Порядок № 1073, який визначив механізм поводження з відходами, що утворилися у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд, об'єктів незавершеного будівництва, об'єктів благоустрою внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків, з метою запобігання та зменшення негативного впливу таких відходів на навколишнє природне середовище та здоров'я людини.

Пункт 3 Порядку № 1073 містить визначення термінів. Зокрема, під відходами від руйнувань розуміються «частини (уламки) пошкоджених (зруйнованих) об'єктів, а також матеріали, предмети, які були всередині або поряд з такими об'єктами у момент пошкодження (руйнування) та/або виконання робіт з демонтажу та які повністю або частково втратили свої споживчі властивості та не можуть у подальшому використовуватись за місцем їх утворення чи виявлення» [7]. Аналіз пункту 1 цього Порядку дає змогу дійти висновку, що до об'єктів у наведеному визначенні відносяться будівлі та споруди, об'єкти незавершеного будівництва, об'єкти благоустрою, пошкоджені (зруйновані) внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків. Інші терміни у Порядку № 1073 вживалися у значенні, наведеному у вже нечинному Законі України «Про відходи» та інших нормативно-правових актах.

23.08.2024 р. Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 964, якою внесено зміни до низки інших його постанов, зокрема й до постанови від 27.09.2022 р. № 1073. Зокрема, такі зміни передбачали заміну слів «поводження» на «управління», «утилізація» на «відновлення», а замість згадування про Закон України «Про відходи» – посилання на Закон України «Про управління відходами» [9]. Визначення відходів від руйнувань ці зміни не торкнулися.

У своїх роботах О.В. Гафурова та Т.С. Новак зазначають, що визначення відходів від руйнувань, яке міститься у Порядку № 1073, охоплює лише частину відходів війни, не заповнюючи термінологічну прогалину повністю, однак при цьому не обґрунтовують, які саме відходи війни не охоплені наявним визначенням. Дослідники також не сформулювали дефініцію поняття «відходи, що утворились внаслідок війни», яким вони пропонують доповнити ст. 1 Закону України «Про управління відходами» [1, с. 352].

М.М. Потіп не критикує визначення відходів від руйнувань, яке міститься у Порядку № 1073, а пропонує доповнити ст. 1 Закону України «Про управління відходами» поняттям «відходи війни» [3, с. 112; 4, с. 109].

Свою чергою, О.А. Трегуб відзначає, що у наявній дефініції відходів від руйнувань відсутня базова ідентифікуюча ознака цього виду відходів – їх утворення унаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків, що відрізняє відходи від руйнувань від будівельних та інших відходів [6, с. 18]. У цьому контексті потрібно звернути увагу на те, що наявна дефініція відсилає до об'єктів, під якими Порядок № 1073 розуміє будівлі, споруди, об'єкти незавершеного будівництва, об'єкти благоустрою, пошкоджені внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків.

Також О.А. Трегуб наголошує на тому, що ідентифікація відходів від руйнувань за ознакою повної або часткової втрати споживчих властивостей не є коректною, адже, з одного боку, такі властивості можуть залишатися, а, з іншого боку, не всі відходи піддаються оцінці за цими властивостями [5, с. 77]. Зазначена позиція є слушною, хоча є підстави вважати, що у разі виключення із визначення відходів від руйнувань цієї ознаки до їх складу можуть потрапити матеріали та предмети, які були всередині або поряд з пошкодженими (зруйнованими) об'єктами, які могли не зазнати жодного негативного впливу. Можна припустити, що до таких об'єктів застосовуватиметься лише ознака неможливості їх подальшого використання за місцем утворення чи виявлення. Наприклад, побутова техніка, яка знаходилася у будівлі в момент її пошкодження і не зазнала ураження, фактично вважатиметься відходами від руйнувань у разі, якщо через пошкодження електромереж будинку подальше її використання за місцем виявлення буде неможливим.

Водночас О.А. Трегуб відмічає ознаку неможливості подальшого використання за місцем утворення чи виявлення як таку, що не є загальною для всіх без винятку відходів від руйнувань. Така ознака відсутня як у законодавстві Європейського Союзу, так і в чинному законодавстві України [5, с. 78]. Погоджуючись із цим, варто все ж звернути увагу на те, що виключення вказаної ознаки одночасно з ознакою втрати споживчих властивостей теоретично може мати наслідком віднесення згаданої вище побутової техніки до відходів від руйнувань лише за фактом її перебування у пошкодженому будинку (незважаючи на наявність у неї споживчих властивостей та можливості її використання у тому ж пошкодженому будинку).

Окрім відзначених вище недоліків, варто розглянути ще декілька вад, які присутні у визначенні відходів від руйнувань.

По-перше, це визначення не охоплює ключової ознаки пошкоджених (зруйнованих) об'єктів – це не просто об'єкти, а саме відходи, тобто будь-які речовини, матеріали і предмети, яких їх власник позбувається, має намір або повинен позбутися (п. 7 ч. 1 ст. 1 Закону України «Про управління відходами») [8]. Зазначена ознака є ключовою, адже власник бажає чи, тим паче, повинен позбуватися не кожного пошкодженого об'єкта.

Доповнення визначення відходів від руйнувань посиланням на родовий об'єкт (відходи) сприятиме чіткості і однозначності розуміння цього поняття після виключення таких ознак, як часткова або повна втрата споживчих властивостей, а також неможливість використання за місцем утворення чи виявлення.

Наприклад, унаслідок часткової втрати споживчих властивостей власник не може продовжувати використовувати порвану постільну білизну за її первісним призначенням, але це не перешкоджає її використовувати у інших побутових цілях як ганчір'я (до того ж як за місцем утворення – для прибирання пошкодженого будинку, так і за його межами, зокрема на дачі чи у гаражі). У цьому разі власник не має наміру позбуватися такої пошкодженої речі, а відтак вона не класифікується як відходи.

Крім цього, пряме відсилання до родового поняття «відходи» дозволяє спростити визначення відходів від руйнувань шляхом виключення з нього посилання на матеріали і предмети, адже визначення поняття «відходи» вже їх охоплює.

По-друге, чинне визначення обмежує коло предметів, які взагалі можуть відноситися до відходів від руйнувань. Воно відсилає лише до об'єктів, якими є будівлі, споруди, об'єкти незавершеного будівництва та об'єкти благоустрою, а також до матеріалів і предметів, що були всередині чи поруч з такими об'єктами.

В окреслене коло предметів не входять навіть ті види відходів, які Національний перелік відходів, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 20.10.2023 р. № 1102, відносить до відходів від руйнувань. Зокрема, знищена військова техніка чи пошкоджені транспортні засоби [10], які, безумовно, можуть знаходитися у будівлях чи поруч із ними, однак не обов'язково.

Наприклад, Порядок № 1073 не підлягає застосуванню у разі типової для деокупованих чи прифронтових територій ситуації наїзду сільськогосподарської техніки на вибухонебезпечні предмети серед поля (тобто вдалині від будь-яких будівель чи споруд), внаслідок чого така техніка була пошкоджена чи знищена.

Думку щодо неврахування у визначенні відходів від руйнувань тих відходів, які вже містяться у Національному переліку відходів, поділяють Т.С. Новак та В.М. Єрмоленко, які звертали увагу на неврахування у визначенні відходів від руйнувань сумішей матеріалів/предметів чи їх частин/елементів (підгрупи 16 12 04, 16 12 05, 16 12 10, 16 12 11) [2, с. 371].

Водночас включення до кола предметів, які можуть відноситися до відходів від руйнувань, об'єктів благоустрою не є доречним, адже ст. 13 Закону України від 06.09.2005 р. № 2807-IV «Про благоустрій населених пунктів» відносить до них не конкретні об'єкти, а території (загально-го користування; прибудинкові; будівель та споруд інженерного захисту територій; підприємств, установ, організацій та закріплені за ними території на умовах договору; інші території в межах населеного пункту) [11].

По-третє, звужене коло предметів, які можуть відноситися до відходів від руйнувань, скорочується ще більше до частин (уламків) об'єктів, не включаючи залишки самого об'єкта, який внаслідок пошкодження не обов'язково розділяється на частини. Наприклад, вцілілі стіни пошкодженого будинку, який не підлягає відновленню, навряд чи можна вважати його частиною або уламком.

Далі доцільно проаналізувати представлені в літературі наукові визначення відходів від руйнувань та пов'язаних з ними понять.

Так, М.М. Потіп зупиняється на понятті «відходи війни», під якими пропонує розуміти «будь-які речовини, матеріали чи предмети, утворені у процесі людської діяльності на територіях, де велися чи ведуться бойові дії, що повністю чи частково втратили свої споживчі властивості, не можуть у подальшому використовуватись за місцем їх утворення чи виявлення і повинні бути утилізовані, видалені чи перероблені, з метою забезпечення охорони навколишнього природного середовища, захисту життя і здоров'я людей та економічної вигоди при їх повторному використанні» [3, с. 112].

У чинному законодавстві України відсутнє таке поняття, як «відходи війни». Отже, навіть теоретично його включення до законодавства вимагатиме розробки низки правових норм, які підлягатимуть узгодженню як з положеннями Закону України «Про управління відходами», так і з Порядком № 1073, а також з низкою інших пов'язаних з ними нормативно-правових актів.

Крім того, запропоноване визначення відходів війни за самим лише територіальним принципом (на територіях, де велися чи ведуться бойові дії) фактично поширюватиметься на будь-які відходи незалежно від того, утворилися вони у зв'язку з такими діями чи ні (як прямо, так і опосередковано). Наприклад, звичайні побутові відходи (операції з якими сьогодні не вимагають будь-яких додаткових особливостей), які утворилися на території населеного пункту, де велися бойові дії, і які не пов'язані з такими діями, будуть автоматично віднесені до відходів війни, управління якими має здійснюватися відповідно до спеціальних вимог. Вочевидь, потреби у цьому немає.

У юридичній літературі удосконалене визначення відходів від руйнувань було запропоновано О.А. Трегубом, який під такими відходами розуміє «частини (уламки) пошкоджених (зруйнованих) будівель та споруд, а також матеріали, предмети, які були всередині або поряд з ними у момент пошкодження (руйнування) та/або виконання робіт з демонтажу, що утворились унаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків» [6, с. 21]. Це визначення усуває більшу частину розглянутих вище недоліків, однак також потребує певного уточнення.

Висвітлені термінологічні напрацювання дістали подальшого розвитку у дослідженні Т.С. Новак та В.М. Єрмоленко, які, повністю погоджуючись із позицією О.А. Трегуба, під відходами від

руйнувань пропонують розуміти «частини (уламки) пошкоджених (зруйнованих) будівель та споруд, а також матеріали, предмети, їх частини та суміші які були всередині або поряд з ними у момент пошкодження (руйнування) та/або виконання робіт з демонтажу, що утворились унаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків» [2, с. 371]. Такий підхід потребує додаткового обґрунтування, адже намір узгодження дефініції із Національним переліком відходів може призвести до поширення правового режиму таких відходів на значно ширше коло матеріалів та предметів (на суміші будь-яких відходів, тоді як Національний перелік відходів містить лише 4 конкретних їх види).

З огляду на викладене вище, пропонується розвинути підхід до розуміння відходів від руйнувань, запропонований О.А. Трегубом.

По-перше, доцільно доповнити визначення цих відходів родовою ознакою досліджуваної категорії об'єктів, а саме тим, що вони є відходами.

По-друге, доцільно виключити з визначення відходів від руйнувань об'єкти благоустрою, адже до таких об'єктів належать території, що не зовсім узгоджується з тим переліком об'єктів, які законодавець намагався віднести до відповідної категорії відходів.

По-третє, доцільно доповнити перелік підстав, унаслідок яких можуть утворюватися відходи від руйнувань:

- аваріями, тобто небезпечними подіями техногенного характеру, що спричинили ураження, травмування населення або створюють на окремій території чи території суб'єкта господарювання загрозу життю або здоров'ю населення та призводять до руйнування будівель, споруд, обладнання і транспортних засобів, порушення виробничого або транспортного процесу чи спричиняють наднормативні, аварійні викиди забруднюючих речовин та інший шкідливий вплив на навколишнє природне середовище (п. 4 ст. 2 Кодексу цивільного захисту України);
- катастрофами, тобто великими за масштабами аваріями чи іншими подіями, що призводять до тяжких наслідків (п. 19 ст. 2 Кодексу цивільного захисту України);
- пожежами, тобто неконтрольованими процесами горіння, внаслідок яких знищується або пошкоджується майно, природні ресурси, а також виникають небезпечні чинники, що створюють загрозу життю та здоров'ю людей, тварин, негативно впливають на навколишнє природне середовище (п. 32 ст. 2 Кодексу цивільного захисту України);
- стихійними лихами, тобто природними явищами, що діють з великою руйнівною силою, заподіюють значну шкоду території, на якій відбуваються, порушують нормальну життєдіяльність населення, завдають матеріальних збитків (п. 42 ст. 2 Кодексу цивільного захисту України);
- іншими небезпечними подіями, які за своїми наслідками становлять загрозу життю або здоров'ю населення чи призводять до завдання матеріальних збитків (п. 25 ст. 2 Кодексу цивільного захисту України) [12].

Незалежно від того, який саме чинник призвів до руйнування відповідного об'єкта (наприклад, ураження ракетою, вибух побутового газового балону, пожежа, зсув ґрунту або селі), його руйнування є неконтрольованим і без попереднього відокремлення складових. Отже, склад утворених відходів і їх змішування у наведених випадках є майже ідентичними, тому управління цими відходами має здійснюватися за тими ж самими правилами.

До того ж, на відміну від Державного класифікатора України «Класифікатор відходів ДК 005-96», затвердженого наказом Державного комітету України по стандартизації, метрології та сертифікації від 29.02.1996 р. № 89, Національний перелік відходів не містить відходів, що утворилися внаслідок техногенних катастроф (аварій) чи природних катастроф, а відтак їх включення до відходів від руйнувань є цілком виправданим.

З урахуванням усього викладеного вище, під відходами від руйнувань пропонується розуміти відходи, що утворилися у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд, об'єктів незавершеного будівництва внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, аварій, катастроф, пожеж, стихійних лих та інших небезпечних подій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків.

У ході дослідження окремо розглядалася можливість включення до відходів від руйнувань також і тих відходів, які вже були відходами до моменту пошкодження (руйнування) відповідних об'єктів, а відтак які не утворювалися безпосередньо внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків. Ці відходи під дією відповідних чинників змішуються з іншими відходами. На користь цієї думки свідчить Національний перелік

відходів, який до відходів від руйнувань відносить, зокрема, змішані побутові відходи, інші змішані промислові відходи руйнувань, а також змішані медичні та фармацевтичні відходи.

Крім цього, Національний перелік відходів відносить до відходів від руйнувань також військо-ву техніку та транспортні засоби. Зважаючи на це, у перспективі подальших досліджень є сенс розглянути можливість і доцільність включення до переліку об'єктів, внаслідок пошкодження яких можуть утворюватися відходи від руйнувань (поряд із будівлями, спорудами і об'єктами незавершеного будівництва), окремі види рухомого майна. Однак включення до визначення відходів від руйнувань усіх їх видів, передбачених Національним переліком відходів (зокрема, згаданих вище сумішей), вочевидь, буде зайвою деталізацією і «перевантажить» таке визначення.

Висновки. Проведене дослідження показує, що законодавець так і не закріпив поняття «відходи від руйнувань» і не надав його визначення на рівні рамкового Закону України «Про управління відходами». Водночас визначення, яке на теперішній час міститься у Порядку № 1073, має низку недоліків, а саме:

- охоплює лише частину відходів, що утворюються у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд, об'єктів незавершеного будівництва внаслідок бойових дій;
- ідентифікація за ознакою повної або часткової втрати споживчих властивостей, так само, як і за ознакою неможливості подальшого використання за місцем утворення чи виявлення не є коректною, адже такі ознаки можуть застосовуватися не до усіх відходів від руйнувань;
- не передбачає того, відходи від руйнувань передусім є саме відходами, а не просто частинами чи уламками об'єктів;
- включає до кола предметів, які можуть відноситися до відходів від руйнувань, об'єкти благоустрою, які є територіями, а не об'єктами.

Отже, під відходами від руйнувань пропонується розуміти відходи, що утворилися у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд, об'єктів незавершеного будівництва внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, аварій, катастроф, пожеж, стихійних лих та інших небезпечних подій або проведення робіт з ліквідації їх наслідків.

У подальших дослідженнях доцільно розглянути можливість і доцільність розширення меж юридичного розуміння відходів від руйнувань шляхом віднесення до об'єктів, внаслідок пошкодження яких можуть утворюватися такі відходи, окремих видів рухомого майна.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гафурова О.В., Новак Т.С. Інформація про відходи, що утворюються внаслідок війни: питання правового забезпечення. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія ПРАВО*. 2023. Вип. 79: частина 1. С. 349–355. <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.79.1.58>.
2. Новак Т.С., Єрмоленко В.М. Окремі аспекти правового забезпечення управління відходами, що утворилися через пошкодження (руйнування) будівель та споруд внаслідок бойових дій. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2025. Вип. 1. С. 368–372. <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.01.59>.
3. Потіп М.М. Правове регулювання використання відходів війни як ресурсу для відновлення України. *Нове українське право*. 2023. Вип. 3. С. 106–114. <https://doi.org/10.51989/NUL.2023.3.15>.
4. Потіп М.М. Правове регулювання діяльності органів місцевого самоврядування у сфері утилізації відходів війни. *Юридичний бюлетень*. 2023. Вип. 29. С. 98–110. <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2023.29.11>.
5. Трегуб О.А. Поводження з відходами від руйнувань, що утворюються внаслідок воєнних дій: проблеми правового забезпечення (За матеріалами наукового повідомлення на засіданні Президії НАН України 10 липня 2024 р.). *Вісник Національної академії наук України*. 2024. № 9. С. 73–79. <https://doi.org/10.15407/visn2024.09.073>.
6. Трегуб О. Правові аспекти управління відходами від руйнування будівель та споруд, що утворюються внаслідок бойових дій. *Law. State. Technology*. 2023. Вип. 4. С. 16–22. <https://doi.org/10.32782/LST/2023-4-3>.
7. Про затвердження Порядку управління відходами, що утворились у зв'язку з пошкодженням (руйнуванням) будівель та споруд внаслідок бойових дій, терористичних актів, дивер-

- сій або проведенням робіт з ліквідації їх наслідків та внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України: Постанова Кабінету Міністрів України від 27.09.2022 р. № 1073. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/187/98-вр> (дата звернення 13.08.2025).
8. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022 р. № 2320-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20> (дата звернення: 13.08.2025).
 9. Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України у сфері управління відходами: Постанова Кабінету Міністрів України від 23.08.2024 р. № 964. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-2024-п> (дата звернення: 13.08.2025).
 10. Про затвердження Порядку класифікації відходів та Національного переліку відходів: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.10.2023 р. № 1102. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1102-2023-%D0%BF> (дата звернення: 13.08.2025).
 11. Про благоустрій населених пунктів: Закон України від 06.09.2005 р. № 2807-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2807-15> (дата звернення: 13.08.2025).
 12. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17> (дата звернення: 13.08.2025).